

Evidence

R' Moshe Feinstein, R' Yitzchak Elchanan Spektor

March 14, 1999

1) Tzurba mrabbanan

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קכא עמוד א

אמר רב אשי, הא דאמר רבנן: מים שאין להם סוף אשתו אסורה, הני מילי באיניש דעלמא, אבל צורבא מרבנן לא, אי דסליק - קלא אית ליה. ולא היא, לא שנא איניש דעלמא ולא שנא צורבא מרבנן, דיעבד אין, לכתחלה לא.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן מא

בענין ת"ח מפורסם שנאבד זכרו בימי הגזרות דהנאציס ענף א ח' טבת תש"ח.

הנה בדבר אשת ת"ח מפורסם אשר לפי העדות שראה מכתבו בא להעיר שהיתה אשתו וזרעו שם ולא מצאם כי כבר הוליתו אותם הרוסים בעת שהתחילו לצאת משם ונשאר שם כי לא היה אפשר ליסע משם וטראנספארט /משלוח/ אחר לפי הידיעות לא היה עוד כי תיכף באו לשם הנאציס /נאציס/ ובהעיר נהרגו כולם וכן מכל הערים שבמדינה, וזה הרבה שנים שלא נשמע ממנו בין החיים וכבר עברו שלש שנים אחר המלחמה ובאו גם מרוסלאנד /מרוסיה/ רוב הנשארים בחיים שרצו לבא, וגם אשתו וזרעו באו משם לפה אמעריקא ולא שמעו ממנו לא ברוסלאנד ולא בכל המקומות שעברו אף שכמעט הכירוהו כל הת"ח ובני הישיבות שהיו מפוזרים במקומות הרבה ברוסלאנד ובכל יוראפ ובהלאגערן /אירופה ובהמחנות/ ולא ראוהו בשום מקום, ויש לו קרובים גדולי תורה בפה ובא"י שידע מהם ואם היה בחיים ודאי היה כותב להם להודע מאשתו וזרעו וגם כדי שישתדלו להביאו לפה או לא"י כמו שעושיין כל הנשארים בחיים שרוצים לצאת משם מצד הצרות המרובות אשר בכל העולם אם יש מקום להתירה מכבלי העיגון. ומחמת שמחוייבין לשקוד לתקנת בנות ישראל עיינתי בענין החמור הזה והשי"ת יעזרנו שלא נכשל ח"ו בדבר הלכה לעולם. וזה החלי בעה"י.

ביבמות דף ל"ו כתבו התוס' דמים שאין להם סוף שאסרו הוא משום שהוא מעוט המצוי וכן כתב הרא"ש שם וכן כתבו התוס' בע"ז דף מ' והוא סותר למה שכתבו התוס' והרא"ש בכורות דף כ' והרא"ש לקמן ר"פ בתרא ובחולין דף י"א דלכן לא אמרינן סמוך מעוטא לחזקה במשאל"ס דהא אם ניסת לא תצא משום שהוא מעוט שאינו מצוי דאף ר"מ לא היה חייש לזה אלא משום חומרא דא"א עיי"ש. ואם על התוס' לא קשה כ"כ דאולי הוא בעל תוס' אחר וגם הכא באמת הוא כן דביבמות הוא הר"י ובבכורות הוא ר"ת אבל על הרא"ש ודאי קשה... ולכן הנכון לע"ד דתרוייהו איתנהו בכל משאל"ס דעצם ההצלה הוא מעוט המצוי אבל שיהיה ניצול ומ"מ יהיה נאבד זכרו זה אינו מצוי דכל העובדות שהובאו בגמ' נמצאו תיכף, וכן משמע ברמב"ם פ"ז מנחות ה"ג דרק באבד זכרו יורדין לנחלה וא"כ צריך לומר משום שבלא אבד זכרו הוא מעוט המצוי. וסברי התוס' והרא"ש דעל אינו מצוי בתחלה לא היו גוזרין כלל אף לחומרת א"א אבל כיון שעצם ההצלה הוא מעוט המצוי כזה שיש לגזור בשבילו אף בשאר איסורין וצריך לאסור איזה זמן עד שיתחשב אבד זכרו שיצא מכלל מעוט המצוי האריכו לגזור משום חומרא דא"א אף כשאבד זכרו כיון שעכ"פ יש קצת ספק אף שהוא מעוט שאינו מצוי דאף ר"מ לא היה חייש לזה אלא משום חומרא דא"א, אך אם לא היה כלל ספק לא היה שייך לאסור באבד זכרו אף שהיה נמצא שצריך ליתן זמן וגם דברים לשעורין אבל כיון שיש קצת ספק אסרו בחומר א"א שלא ליתן לשעורין, וכדמצינו כעין זה בקידושין דף י"א בתוס' תירוץ הר"מ מנרבנא עיי"ש.

ולכן היו סבורין ר' אשי ול"ב דר' נחמן בצורבא מרבנן וחסא דהוא גברא רבא אף שודאי גם בהו היתה אסורה איזה זמן עד שאפשר להודע כדאיתא במרדכי עיי"ש מ"מ אחר שעבר זמן גדול שהיה נשמע ממנו אם היה ניצול ליכא שוב ספק כלל ואין שייך ממילא לאסור אף שהוא לשעורין. ומה שמסיק הגמ' דלא שנא הוא משום דגם בהו איכא קצת ספק כדכתבו התוס' שם דיש מעוט שאף בגברא רבא לא נשמע אלא לרובייהו ואף שנקטן הספק משאר גברי מ"מ שייך למיגזר להאריך האיסור שכבר גזרו. והנה ודאי דוחק לפרש שר' אשי ול"ב דר' נ' יפלגו ויסברו שאף מעוט שאינו מצוי ליכא בצורבא מרבנן וגברא רבא, ולכן מסתבר לפרש בטעם מחלקותם למאי דפירשתי בטעם התוס' והרא"ש שמתחלה לא היו גוזרין במעוט שאינו מצוי ורק אחרי שהוצרכו לגזור איזה זמן שהיה אז מעוט המצוי האריכו האיסור גם אחר שנעשה אינו מצוי לכן סברי ר' אשי ול"ב דר' נ' דשייך זה רק בסתם אדם שאף שג"כ באבד זכרו הוא מעוט שאינו מצוי מ"מ הוא רק מצד אותו הרוב עצמו שאסרו מתחלה דהא אחרים אין מרגישים בהם שישמעו שניצולו אלא מחמת דהרוב שניצולין באין לביתם ולכן כיון שמחמת זה שאינם בביתם הוצרכו לאסור איזה זמן כשעדין היה מעוט המצוי לא נתנו לשעורין מצד חומר דא"א ואסרו מחמת זה אף כשנקטן המעוט כ"ז שיש קצת ספק שהוא לרוב הפוסקים גם לעולם אף שעתה הוא אינו מצוי, אבל בצורבא מרבנן וגברא רבא שיש קלא מאחרים מחמת שמרגישים בהם בכל מקום שימצאו שעל ספק מעוט זה לא אסרו עדין ולא הוצרכו לאסור דכשיבא הזמן שכבר יש להיות קלא אם איתא דסליק הוא תיכף מעוט שאינו מצוי שבשביל זה אין לגזור בתחלה. ומחשבי זה לגזרה שבתחלה משום שמה שגזרו מתחלה היה על הרובא מזה שלא בא לביתו שהיה מצוי איזה זמן מחמת שניצול למקום רחוק וגם אולי נחלה או נזדמן מקרה אחר המצוי שלכן נתאחר והאריכו בו האיסור אף על האינו מצוי אבל על הרובא דאם איתא דסליק קלא אית ליה לא גזרו כלל דעדין לא היה כלל רוב זה ותיכף

כשהיה צריך להיות קלא שהוא רק בעבר איזה זמן הוא תיכף אינו מצוי שאין לגזור. לכן סברי שמותרת אשת צורבא מרבנן ואשת גברא רבא. והגמ' שמסיק דלא שנא סובר דלא נחשב זה כרוב אחר אלא כנקטן המעוט מאחר דעכ"פ גם אשת צורבא מרבנן ואשת גברא רבא היתה אסורה איזה זמן משום שאזלינן בתר האיסור למעשה שכיון שעכ"פ היתה אסורה האריכו האיסור כ"ז שיש קצת ספק.

ונמצא שמר' אשי ול"ב דר"נ יש ללמוד שלכו"ע בשביל מעוט שאינו מצוי לא היו גוזרין בתחלה דרק היכא דכבר גזרו בשביל מעוט המצוי אך שניתוסף רוב אחר פליגי במסקנא על ר' אשי ול"ב דר"נ וסברי דשייך לגזור דנחשב רק כנקטן המעוט שאינו כלום אבל אם בתחלה היה מעוט שאינו מצוי כזה לא היו גוזרין לכו"ע. והיא ראייה גדולה לשיטת התוס' והרא"ש כדבארתי...

ענף ב – ... והנה בגוסס יש מחלוקת בין האחרונים בדעת התוס' והרא"ש. דמהרש"א בכורות שם סובר דגוסס אף אם ניסת תצא דהוא מעוט המצוי ואמרינן סמוך מעוטא לחזקה והמעיו"ט סובר שם דאם ניסת לא תצא כמו במשאל"ס ומשמע לו כן מלשון הרא"ש. והק"נ הוכיח מתוס' דף קכ"א דכתבו דרוביהו דצורבא מרבנן קלא אית להו דמי לרוב דגוססין ולא תנשא לכתחלה אלמא דמצד רוב גוססין לא תצא בניסת עיי"ש ולכאורה קשה זה טובא על מהרש"א. וצריך לומר שמהרש"א מפרש בכוננת התוס' דמעוט שלייתא קמן לצורבא מרבנן וגברא רבא הוא מעוט המצוי כמו ברוב גוססין ואף אם ניסת היה הדין שתצא מצד רוב זה ומש"כ התוס' לא תנשא לכתחלה שמשמע שלא תצא בניסת הוא מצד הרוב דמשאל"ס דהא איירי שם שגם נטבע במשאל"ס. וא"כ אין לפרש למהרש"א במחלוקת ר' אשי ול"ב דר"נ עם מסקנת הגמ' דלא שנא כדבארתי לעיל להתה"ד דהא הוא מעוט המצוי ואף שהוא כרוב חדש נמי יש לגזור. אלא צריך לפרש דבר חדש דר' אשי ול"ב דר"נ סברי דכיון שיש עוד רוב להצטרף לרוב דמשאל"ס לא אסרו ומסקנת הגמ' סובר דאף בזה אסרו ולא מהני צרוף עוד רוב. וטעם מחלוקתם נראה דמסקנת הגמ' סובר דבסמוך מעוטא לחזקה הא נחשב כפלגא ופלגא א"כ נמצא דעל רוב דאית להו קלא שיש מעוט המצוי דליכא קלא שאמרינן סמוך מעוטא לחזקה כמו ברוב גוססין למהרש"א הוא נחשב כפלגא ופלגא וא"כ לא נקטן המעוט מכל משאל"ס ולכן יש לאסור גם בצורבא מרבנן וגברא רבא ממש כמו בשאר אדם. ור' אשי ול"ב דר"נ סברי דמ"מ נחשב שנקטן המעוט כיון דבעצם במציאות הוא מעוט ורק שלדינא נידון כפלגא ופלגא. או שכיון שלרבנן דר"מ רק להחמיר אמרינן סמוך מעוטא לחזקה חשוב להקטין המעוט.

ענף ג – וניחא לפ"ז שיטת הרבה אחרונים שבתרי רובי תנשא לכתחלה שלכאורה תמוה דהא מסקנת הגמ' דלא שנא ואסורה לכתחלה אף שאיכא תרי רובי לפי התוס' ועיין בפ"ת ס"ק קל"ג שהקשה זה ונשאר בצ"ע. דלפ"ז אפשר דרק ברובא דקלא אית להו שנעשה אחר שכבר נאסרה מצד רוב דמשאל"ס אך שעתה באים להתירה מצד הרוב שנתחדש אמרינן מצד סמוך מעוטא לחזקה דלא נתחדש עדין רובא אלא ספק השקול. אבל כשנעשו התרי רובי יחד כגון בעובדא שנפל מהגשר על הקרח ומהקרח לתוך המים שהביא הפ"ת מס' קהלת יעקב בשם הגר"ח מוואלאזין וכגון עובדא דהכהו בלבו ונדחף למים שהביא שם שלא אמרינן אז סמוך מעוטא לחזקה מצד הרוב דמשאל"ס שהוא מעוט שאינו מצוי לא אמרינן ממילא באותה שעה גם לענין רוב דמת מנפילה ומהכאת הקורה ולכן הוקטן המעוט עוד ביותר שיש ראייה מר' אשי ול"ב דר"נ דאם נקטן המעוט ע"י עוד רוב יש להתיר לכתחלה. וטעם המסקנא שפליגי ליכא הכא ומתורץ שיטתו שפיר.

אך אף שלפ"ז ליכא ראייה מר' אשי ול"ב דר"נ שלא גזרו מתחלה על מעוט שאינו מצוי מ"מ נצטרך לומר זה בדעת התוס' דדף ל"ו ובע"ז דף מ' ובדעת הרא"ש וסברי זה מסברא.

והנה לפ"ז אם יש עוד רוב כמשאל"ס דהמעוט אינו מצוי שלא אמרינן סמוך מעוטא לחזקה גם להמסקנא תנשא לכתחלה. ולכן ניחא מה שנקטו התוס' דלא חיישינן לרוב דקלא כמו ברוב דגוססין דלכאורה למה לא נקטו כמו הרוב דמשאל"ס שאיתא בסוגיא זו, דהוא משום דאם היה רוב דקלא כרוב דמשאל"ס היתה מותרת להנשא גם לכתחלה ורק מחמת שדמי רק לגוססין דהוא מעוט המצוי לכן סובר במסקנא דלא שנא משום דברוב זה אמרינן סמוך מעוטא לחזקה שהוי כפלגא ופלגא שנמצא שלא ניתוסף להקטין המעוט כלום ונשאר בדינא דלכתחלה לא תנשא דמשאל"ס כמו שהיה בתחלה גם לכל אדם.

ולפ"ז יקשה על התה"ד שמחשיב רוב זה דקלא לצורבא מרבנן וגברא רבא למעוט שאינו מצוי כמים שאין להן סוף דהא לתוס' הוא רק כגוסס שהוא מעוט המצוי ואם ניסת תצא. ולכן מוכרחין לפרש להתה"ד בכוננת התוס' כהמעיו"ט שגם בגוסס אם ניסת לא תצא שג"כ הוא מעוט שאינו מצוי וכדמפרש הק"נ ולכן הוא ראייה שרובא דקלא בצורבא מרבנן וגברא רבא הוא מעוט שאינו מצוי כהתה"ד כדלעיל. ולא מהני צרוף לפ"ז להתיר לכתחלה אף בתרי רובי שהם כמשאל"ס ומחלקותם דר' אשי ול"ב דר"נ עם המסקנא הוא אם נחשב כרוב חדש כדלעיל ויהיה ראייה שבתחלה לא היו גוזרין לאסור במעוט שאינו מצוי. ומה שנקטו התוס' להוכיח שלא חיישינן לרוב דקלא מהא דרוב גוססין ולא ממשאל"ס עצמו דאיירי בסוגיא יקשה לפ"ז. ואולי להשיענו אגב אורחא דגם גוסס הוא כמשאל"ס וכן יש עוד רובי כאלו ולא דוקא הוא משאל"ס.

ולכן בעובדא דידן שהיה בעיר שנהרגו כולם ואף אם נזדמן שהיה בעיר אחרת הא בכל המדינה נהרגו כולם ברוב הערים ואף שנמלטו אחדים הוא מעוט שאינו מצוי, והוא איש ת"ח מפורסם ונאבד זכרו זה כמה שנים מזמן ההוא, יש להתיר לב' הפירושים למהרש"א מטעם שהווי כתרי רובי דמשאל"ס שמצד כל רוב הוא מעוט שאינו מצוי. דבזה"ז שאפשר להודע מכל העולם במשך זמן מועט ויש מחפשים ובודקים, וגם שכל אחד רוצה לבא בכתובים עם אלו שבאמעריקא וא"י, ובפרט שיש לו קרובים גדולי תורה שודאי היה כותב להם בכל ענין וגם שישתדלו להביאו כמו שעושיין כל הנשואים בחיים וגם להודע מהם אודות אשתו וזרעו אם חיים הם והיכן הם שרק ע"י שיכתוב לקרוביו אפשר לו להודע מהם, וגם יש עתונים לאין מספר הכותבים כל הידיעות וכל אחד

יודע אשר יכולים לכתוב להם להודיע על ידם ונתגדל אפשריות הידיעות ובמהירות הזמן אין מספר פעמים נגד זמן תה"ד ואף נגד זמן החת"ס שחדשו שאף כל אדם בזמנם הוא כצורבא מרבנן וגברא רבא בזמן הגמ' ועוד עדיף עיי"ש וא"כ כ"ש בזמננו שהוא עדיף בודאי אף כל אדם להחשיב שהוא מעוט שאינו מצוי כלל וגם שהוא גברא רבא מפורסם שגם בזמן הגמ' היה רק מעוט שאינו מצוי ולמצא שעתה אינו מצוי לגמרי מצד זה שנאבד זכרו לבד עוד יותר מרובא דמשאל"ס. ועצם הריגת כל העיר וכל המקומות שהיו שם הנאציס שלא היה מנוס ומפלט מהם בדרך טבעי קל אלא באופן רחוק ודרך נס שג"כ הוא רוב כמשאל"ס שהוא מעוט שאינו מצוי וא"כ יש להתיר למהרש"א ולהסוברים כמותו מטעם תרי רובי דכל אחד מהם הוא כמשאל"ס. ומעיו"ט ולהסוברים כמותו ולתה"ד שמוכרח לסבור כמותו שלפירושם לא מהני להתיר לכתחלה אף בתרי רובי כמשאל"ס יש להתיר מטעם שכאן בתחלה היה מעוט שאינו מצוי ולא היו אוסרין כדמוכרח לפירושם כדפירשתי. ואף למהרש"א יש להתיר גם מטעם זה דאף שאין ראייה מגמ' לדידיה מ"מ התוס' בדף ל"ו ובע"ז והרא"ש סברי כן ואפי' אם הוא רק מסברתם נמי ודאי כדאי התוס' והרא"ש שישמכו עליהם ועל סברתם בעלמא אף לקולא...

ענף ה – והנה מלשון התוס' בכורות והרא"ש שם ורפ"ב דיבמות שכתבו בקושיתם שלא אמרינן סמוך מעוטא דנמלטים לחזקת א"א ולא כתבו לחזקת חיים שלו, חזינן דלחזקת חיים לא שייך לסמוך המעוט. והטעם דהא הרוב הוא על חזקה זו דחיים שיצא מחזקתו ואין להחשיבו כלל כרוב הסותר לחזקה. ורק נגד חזקת א"א הוא כסותר משום דהרוב אינו בהאשה אלא בהאיש אך שממילא נוגע לדין האשה להתירה לעלמא ולזה הא סותרת החזקה דא"א שלה והוי רק מדין רובא וחזקה רובא עדיף שמ"מ יש דין שלחומרא סומכין מעוטא לחזקה לדון כספק.

ולכן להמעיו"ט שמפרש בכוונת הרא"ש דגוסס הוא כמשאל"ס דאם ניסת לא תצא משמע דהאיסור לכתחלה אינו חומרא בעלמא בא"א אלא מצד שלכתחלה החמירו לסמוך מעוטא לחזקה בחומרא דא"א גם במעוט שאינו מצוי, דהא כתב שם הרא"ש באיסור דגוסס שלא אזלינן בתר רובא להשיא אשתו משום דסמכין מעוטא דחיים לחזקת א"א עיי"ש וא"כ הוא דוקא מצד חזקת א"א דמצד חזקת חיים לא אמרינן זה. וא"כ גם במשאל"ס וכדומה במקום שאסור לכתחלה הוא רק מדין סמוך מעוטא לחזקה דא"א דוקא. ולכן אם נמצא אופן שלא נימא חזקת א"א לא תאסר במשאל"ס.

ולכן אמינא דהיכא דצריך הבעל להיות בכאן אצל אשתו או שתדע ממנו ואינו בכאן ולא יודעת ממנו איתרע חזקת א"א. ועיין בנו"ב קמא סי' ל"ז בסופו שכתב במי שישב עם אשתו והלך על דעת לחזור ולא חזר שאיתרע חזקת א"א והובא בפ"ת ס"ק צ"ה. והוכחה לזה נראה מהא שסברי התוס' כתובות דף כ"ב ובב"ב דף ל"ב בשם ר"ת וביבמות דף פ"ח בשם ר"י דדייקא ומינסבא מרעא לחזקת א"א שלכאורה אינו מובן וכי הדיוק שלה הוא יותר ברור מעדים הא תרי לגבי מאה נמי מוקמינן אחזקת א"א. וצריך לומר בכוונתם דהוא משום דאם היינו יודעין שהבעל היה צריך להיות בכאן או שהיה צריך להודיע היכן הוא זה בעצמו היה מרע חזקת א"א אף בלא שום עדות ורק משום שאינו יודעין ואפשר שא"צ להיות בכאן וא"צ להודיע לה היא אצלינו בחזקת א"א. ולכן מה שדייקא ומינסבא עושה שנאמנת ע"ז שבעלה צריך להיות בכאן שאילו היה קיים היה ודאי בא או היה ודאי מודיע היכן הוא וממילא איתרע חזקת א"א כמו אם כלנו היינו יודעין כן. ואף שעל פרש"י באומרת ברי לי שאילו היה קיים היה בא פליג הר"ן הוא רק לענין ליפטר מאשם תלוי משום שעכ"פ הוא ספק מצד התרי ותרי אף שאיתרע החזקה אבל לענין זה שמרע החזקה יודו כו"ע שהוא מצד שאילו היה קיים היה בא (ועיין בחת"ס סי' נ"ח)...

ולכן כיון שמה שהחמירו במשאל"ס שלא תנשא לכתחלה הוא להרא"ש אליבא דהמעיו"ט מצד סמוך מעוטא לחזקת א"א יש להתיר באופן כזה שאיתרעא חזקת א"א אף שאיכא עדין חזקת חיים שלא שייך שוב לומר סמוך מעוטא לחזקה וכ"ש לתוס' שגם חזקת חיים איתרעא.

ונמצא שיש חלוק לדינא דאם נטבע במשאל"ס שא"צ הבעל להיות כאן וגם אפשר שאין צריך להיות ידיעות ממנו משום שאולי הוא במקום שא"א להתקבל משם ידיעות וגם אולי נעשה בע"מ כזה שמתבייש לבא ולהודיע, יש כאן חזקת א"א ולכן אסרו מצד סמוך מעוטא לחזקה. אבל בנאבד מביתו באופן שהיה צריך להיות כאן או שהיה צריך להודיע איתרעא חזקת א"א ולכן אם יהיה רוב שמת כזה שהמעוט אינו מצוי תהיה מותרת לכתחלה אף אם נימא שיש חזקת חיים דנגד חזקה זו שאין שייך סמוך מעוטא לחזקה לא החמירו במעוט שאינו מצוי.

ולכן בעובדא דידן שהבעל יודע שאשתו ובניו ישנם באיזה מקום ויודע שצריך לבקשם ע"י קרוביו שבאמעריקא וא"י המחפשים אותם ורק דרך זה יוכל למצא אותם וא"כ הוא כידוע לכלנו שאילו היה קיים היה מודיע הוי זה ריעותא על חזקת א"א ואין כאן הטעם דסמוך מעוטא לחזקה שרק בשביל זה אסרו לכתחלה במעוט שאינו מצוי.

ולמהרש"א דמפרש בגוסס שהוא מעוט המצוי שלא חזינן שהאיסור לכתחלה הוא משום סמוך מעוטא לחזקה אלא הוא חומרא בעלמא שהחמירו בא"א. וכן משמע לתוס' ב"מ דף כ' עיי"ש. וא"כ ליכא היתר זה אבל עכ"פ יש להתיר מטעמים הראשונים. אבל הרבה אחרונים מסכימים בגוסס דאם ניסת לא תצא עיין בפ"ת ס"ק קל"א וכן סובר בס' ישרש יעקב א"כ צריכין לפרש כהמעיו"ט דהוא מטעם סמוך מעוטא לחזקת א"א וכן מפרש החת"ס בס"י ס"ה אליבא דתוס' וא"כ יש להתיר גם מטעם האחרון. וכ"ש בת"ח וגברא רבא מפורסם שיש לסמוך להתיר.

וזה הנראה לע"ד לדון בענין החמור הזה ואם יסכימו לזה עוד גדולי הוראה יש להתירה. משה פיינשטיין

2) Government documents

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן מח

בענין עדות ערכאות שעלה בעראפלאן /אירון/ והעראפלאן נפל בהים כ"ז תשרי תשט"ו. מע"כ ידידי ח"א הרה"ג מוהר"צ הערשל קויפמאן שליט"א.

הנה בדבר העגונה יפה כתבת **שעדות הערכאות מהוואר דעפארטמענט /מהמחלקה של אדגר הובר ראש הפ' בי' אי' / שהודיעו בהדאקומענט /מסמך/ שעלה בעראפלאן והעראפלאן זה נפל בהים הנודע בשם ענגליש טשענעל, היא עדות שיש לסמוך ע"ז משום דערכאות לא חשידי לשקר כדסברי החת"ס ועוד אחרונים. וגם אם הודיעו לה קודם ששאלה וקודם שהגיע הזמן שצריכה לשאול מהם יש לזה דין מסיח לפי תומו שהרי לא היו צריכים לכתוב לה כלום דאם כבר היתה צריכה לשאול היה זה ג"כ נידון כשאלה שעליהם להשיב כיון שידועין שתשאל אבל בלא היתה צריכה לשאול עדין יש להחשיב זה כמסל"ת בברור. אך יש לדון משום שנפל למים שאין להם סוף אבל יפה כתבת דיש כאן תרי רובי דרובא מאלו הנופלים מעראפלאן הפורח שהוא גבוה מאד מתים תיכף והרוב מאלו שנטבעים בים מתים והאחרונים מתירין בתרי רובי. אבל אמת שמתוס' /יבמות/ דדף קכ"א מוכח שגם בתרי רובי אסורה כקושיית הפ"ת...**

עכ"פ מתוס' מוכח שאסרי בתרי רובי ושפיר הקשה הפ"ת על המתירין, אבל לדינא הא מתירין האחרונים ובחזושי תירצתי באופן נכון. וגם מסתבר שבנפילה מעראפלאן שגבוה מאד ליכא אף מעוט שניצולין, וגם יש לצרף מה שיותר מעשר שנים שלא נשמע כלום ממנו שדעת תה"ד בפסקים סימן קל"ט ואחריו החת"ס בס"י נ"ח וס"ה שזמננו כל אדם כצורבא מרבנן שקלא אית ליה משום שע"י הבי דואר והצייטונגען /עתונים/ אפשר להודע אפי' מקצות העולם וטעם של"ש צורבא מרבנן שאמר בגמ' מפרש התה"ד משום שאין לחלק בגזרות חכמים ליתן הדבר לשעורין ולכן בזמננו שכולם כצורבא מרבנן יש מקום להתיר באבד זכרו וא"כ כ"ש עתה בימינו שנודעים אף ביום אחד מכל העולם ממש ע"י טעלעגראמעס וטעלעפאנס /מברקים וטלפונים/ וכדומה שהוא לאין מספר יותר במהירות מזמן החת"ס וכ"ש מזמן התה"ד, יש מקום להתיר ואולי באופן כזה לא היו מסתפקין כלל והיו מחליטין להתיר, וגם הא יש שיטת הר"א מווארדון שבמרדכי שבעצם דין מים שאין להם סוף מתיר לאחר הרבה שנים שמשערין חכמי הדור ויראי שמים שכבר אין להסתפק שהוא חי, ואף שמסיק שחולקין עליו ואסרי לעולם מ"מ שיטה של ראשונים היא ויש ג"כ לצרפה...

אבל צריך להושיב ב"ד ולהתירה וטוב שההיתר יהיה בפניה, דודך אוהבך, משה פיינשטיין

שו"ת באר יצחק חלק אבן העזר סימן ה

אם סמכו על עדות ערכאות במיתת היבם

נשאלתי משני רבנים גדולים נידון אשה אחת שניסת לבעל ובעלה שבק חיים לכל חי בלא זרע קיימא והיא יושבת עגונה מחמת שהיה לבעלה המנוח אח מאביו שהלך לצבא זה ערך י"ד שנים, ולא נשמע ממנו מאומה איפוא הוא, וזה שנה שלישית התחילה האשה להשתדל ולחקור אנה הוא, וע"י השתדלות והוצאות רבות השיגה ידיעה במשך זמן/ רב שנשלח אל גובערנע אראן בורסקי, בריחוק מקום מאוד, ועכ"ז לא ידעה מה נעשה בו, ונשלחו עוד בקשות אל המיניסטער להגיד ולצוות לשרי הצבא והמושלים דשם שישלחו אותו לסלאנים לחלוץ ליבמתו, וכעת הגיעה תשובה מהמושלים דשם איך שנלקח לבית החולים (שפיטאל) ומת שם, וכפי העתקה אשר נעתק מגוף הכתב, וז"ל בקצרה גובערנא דהורדנא רב היהודים דסלאנים בבקשתו לפריקאז כו' כתב כי שם פב"פ מארלאווע /ה- א שאחרי הלמד קמוצה/ אשר נלקח בשנה פ' אשר לא היה מוכשר לוואיענע סלוזבע ובשנה פ' נמסר למקום פ', ולפי דת ישראל מחוייב ליתן לאשת אחיו חליצה, אשר בלא זה אסורה להנשא לבעל, ולזאת מבקש הרב דסלאנים לשלוח אותו שמה, ויענו המושלים דהבאלניצע כי נלקח בחליו לשפיטאל ומת שמה, **וניתנה הודעה הנ"ל מהמושלים דשמה אל הפאליציע דסלאנים להודיע כ"ז אל הרב קאזינע דשם, וחתמו המושלים ע"ז, ועתה נשאלתי אם מותרת להנשא, ודעתם להתירה ע"פ פלפולם בארוכה.**

ענף א. תשובה, בעז"ה... ועפ"ז ניהא מה שכתב הרמב"ם דאף מסל"ת נאמן בעדות יבמה, ולכאורה קשה אמאי לא חיישינן שמא שכרתו להא"י שיעיד במסל"ת כדי להתירה וכמו בע"א בקטטה שכתב הרמב"ם דחיישינן שמא שכרתו, ואף להחולקים עליו וס"ל דלא חיישינן לשכרתו דאם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו, זה אינו שייך אלא בישראל אבל לא בא"י, ובכל עדות אשה לא חיישינן שמא שכרתו משום דהא לא חשדינן אותה למשקרת דהא נאמנת לומר מת בעלי, משא"כ ביבמה דאינה נאמנת לומר מת יבמה משום דחשדינן למשקרת כמו כן יש לחוש לשכרתו, והב"ש (סי' י"ז ס"ק ל"ו) כתב דלכן לא חיישינן לשמא תשכור נכרי שיעיד במסל"ת דמחמת חומרא שהחמירו עלי' בסוף הקילו בתחלתה כו' עכ"ל הב"ש, וז"א שייך ביבמה דס"ל להרמב"ם דלא דייקא, ודוחק לומר דעכ"פ דיוק קצת הוי וכמש"כ התוס' וע"כ לא חיישינן לשכרתו, אך לפמש"כ דלכן לא דייקא ביבמה משום דכיון דאינה נאסרת על היבם משום דהוי נישאת במזיד אם אמרה מת בעלי וכשיטת הריטב"א, משא"כ בניסת ע"פ עכו"ם מסל"ת דאז אם ניסת הוי נישואי שוגג ונאסרה על היבם ע"כ שייך לומר דייקא ומנסבא, ולכן לא חיישינן לשמא שכרתו מחמת חומרא שהחמרת בסופה וכמש"כ הב"ש כנ"ל.

ענף ב. ... ונתבאר בעז"ה דשפיר כתבו להקל בע"א ביבמה, וה"ה דאשה וקרוב ג"כ נאמנין, ועיקר הוכחת הנו"ב (מה"ת סי' קמ"ו) שהוכיח דביבמה אינן נאמנים פסולי עדות הוא ע"פ מה שהוכיח מיבמות (דף צ"ד) מקושייתו שהקשה שם והובא לעיל, אכן לפמש"כ לתרץ לעיל נדחתה הוכחתו, ולפ"ז יש להקל בנ"ד, אי נימא דנ"ד הוי מסל"ת לפמש"כ המהרי"ק (סי' קכ"א) דמסל"ת עדיף מאשה, ושפיר פסק הרמב"ם והמחבר דמסל"ת מהימן ביבמה...

ענף ג. ואכתי יש לפקפק בנ"ד דכיון דכתבו דע"י מה שבקש הרב דסלאנים מהמיניסטער לשלוח את היבם לחלוץ ליבמתו והמושלים דבאלניצע השיבו בתשובתם על שאלת המיניסטער, א"כ אפשר דזהו דומה לאי' חברינו דלא הוי מסל"ת, וגם הא הזכירו

שם האשה ומבואר בירושלמי דבמזכירין לו שם האשה לא הוי מסל"ת וכפי שהאריכו האחרונים בתשובותיהם, ולכן קשה לכאורה להקל בנ"ד...

ענף ד. לכן נל"ד להקל בנ"ד מטעם אחר, דהא קי"ל דכל השטרות העולים בעש"ג כשרים כמבואר בגיטין (דף ט' וי"א) משום דלא מרעי נפשייהו ומוציאין ממון ע"י, והא ע"א אינו נאמן להוציא ממון ומ"מ מועיל ערכאות בממון א"כ כש"כ ביבמה לשוק דמועיל ע"א, דכש"כ דמהני ערכאות להשיאה, ומבואר בח"מ (סי' ס"ח סעי' א' בהגה) דספר שכותבין בו הערכאות הוי כשטר שלהם (נימוק"י בשם הרשב"א) עכ"ל הרמ"א, אלמא דכל מה שנכתב בערכאות כפי הנהוג בזמנינו שכותבין בו כל דבר הבא לפנייהם וכמש"כ הסמ"ע (שם ס"ק ו') דגם בזה שייך לא מרעי נפשייהו להעיד שקר, וכש"כ אם כתבו כן המושלים ע"י פקודת השר הגדול המושל עליהם, ומחוייבים ע"ז ע"י פקודת המלך, וזוהי אומנתם להשיב על שאלת השרים אשר עליהם, ודומה ג"כ לראש ב"ד וסופר שלו דגיטין (דף י"ט) דמהמת אימתא דאית לי ועביד לגלויי נאמן ביחידי שסומכין עליו לחתום ומוציאין ממון כמש"כ התוס' (שם דף ט'), וגם דהוי עביד לגלויי ודאי דלא מרעי נפשייהו לחתום שקר, ואף דמצינו בב"מ (דף כ') דממונא מאיסורא לא ילפינן, היינו דוקא בתחלתה אבל בסופה מצינו דהקילו רבנן יותר בא"א כמבואר בבכורות (דף מ"ו) ע"ש, וגם הא מצינו ביו"ד (סי' פ"ו) באומר מעוף פ' דמהני אף בא"י, ואף דנ"ד הא אתחזק איסורא עכ"ז היכא דיש חשש דיתבדה ויחייב ראשו למלכות ואית אימתא יותר מראש ב"ד וסופר שלו דמהני להוציא ממון, כש"כ באיסור א"א ויבמה לשוק, ולא מרעי נפשייהו לחתום שקר.

הג"ה [ודע דכל הדברים האמורים בתלמוד בענינים כאלה סובבים על הימים הקדמונים, אבל האידנא אין לחוש לזה כמבואר לכל, ולכן כאשר היטיב המיניסטער ברוב חסדו הטוב, על דבריו נסמוך בלא פקפוק, וכגון דא צריכין אנחנו לאודועי כי כל הדברים אשר כתבנו בענינים כאלה, אין כוונתנו על ימינו אלה, אמנם רק לפלפל בדברי הקדמונים בזמניהם כידוע, לדעת שאם קרה להם דבר כזה בימיהם איך היו דנים, וכעין פלפולינו בעניני קדשים וטהרות אף שאינן נוהגין בזמן הזה]...

ענף ה. וכן יש להוכיח מסוף יבמות גבי אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, וטעמא דכיון דאית לה כתובה למישקל כדיני ממונת דמיא, וממון הא לא בעי דו"ח, וכיון דמועיל להוציא ממון לכן נגרר היתר האשה אח"ז, ואף מקודם שהוחזקו להשיא ע"פ העד וכמש"כ הרמב"ן שם, א"כ ה"ה בערכאות כיון דמהני למישקל כתובה ע"כ נגרר ממילא היתר האשה להנשא... נחזור לעניננו, דברור דסמכין על ערכאות בהיתר עגונה, דחזקה דלא מרעי אומנתיהו לשקר, כי זוהי אומנתם להשיב על מה ששואלין ומירתתי שמא יתבדו ויחוייבו למלכות, וכש"כ מקפילא ארמאה דסמכין באיסור מה"ת, אף דמסל"ת לא מהני בדאורייתא, ובעגונה דמהני מסל"ת כש"כ דמהני היכא דשייך לא מרעי אומנתו, ואין לחוש [בימים הקדמונים] דלמא מקבלי שוחדא... וזולת זה הוא חשש רחוק לומר דמשקרי לומר שמת ובאמת לא מת דא"כ איפוא הוא, ואין לומר שמא ברה, א"כ הא היו המושלים מודיעים ולא יאמרו שמת פן ימצא ויתפסו בשקר, ולחוש בזה הוי מיעוט שאינו מצוי, והא דהחמירו במים שאל"ס היינו דווקא בא"א כמש"כ התוס' ביבמות (דף ל"ו) דמשום ערוה החמירו בה, ויבמה לשוק לא מקרי ערוה וכמש"כ לעיל.

ענף ו... והמהרי"ק (סי' קכ"א) כתב באמצע התשובה (שם) דאמרו בגיטין בשטרות בעש"ג כשר ואף בגיטי נשים לא פסלינן התם רק משום דלאו בני כריתות נינהו, אבל מדין נאמנות לא פסלינן אותם אלמא דזה מהני עכ"ל, אלמא דס"ל דערכאות מהני גם להתיר באיסור א"א, אכן במש"כ המהרי"ק להוכיח כן מגיטין, הא כבר כתבו שם התוס' דהוי מצי למיפרך דהא לאו בני עדות נינהו אלמא דלא ס"ל סברת המהרי"ק הנ"ל, וי"ל דמהרי"ק ס"ל כשיטת המרדכי דס"ל דמה"ת מהני עש"ג, וכן משמע מרש"י בגיטין (דף ט') ד"ה חוץ מגיטי נשים דלאו בני כריתות ולא שייכי בתורת גיטין אבל על הדינין נצטוו ב"נ עכ"ל, אלמא דס"ל דערכאות מהני מה"ת דהא לא כתב דשאני שטרות דמהני מדרבנן, אך גם לשיטת התוס' ג"כ יש לסמוך להקל בנ"ד בקו"ח מע"א בממון כמש"כ, ובפרט דהא הוכחתי מהריטב"א לעיל דמוכח דס"ל דערכאות מהני בהיתר אשה, אף שכתב הריטב"א בגיטין (דף י') דערכאות לא מהני רק מדרבנן, ומוכח כמש"כ, כיון דחזינן דבע"א אין מוציאין ממון, ועכ"ז בערכאות ראו חז"ל להאמינם, כש"כ בעדות אשה דע"א מהני דודאי יש להאמין להם משום חזקה דלא מרעי נפשייהו כמבואר התם בגיטין, וגם יש להצטרף לסניף שיטת רש"י והמרדכי והמהרי"ק הנ"ל להיתרא.

ענף ז... אכן בנ"ד דהוי עדות ערכאות וודאי דמהני מפי כתבם דהא עיקר עדות דערכאות לא הוי רק משטר וכמש"כ לעיל דבזה לא בעי פרטי עדות רק מצד חזקה דלא מרעי נפשייהו ראו להאמינם, ובפרט דהא קי"ל דע"פ כתב משיאין גם היכא דשייך פרטי עדות כמו בעדות ישראל...

ועוד י"ל דהא קאנווערטיין הנשלחין מן איזה פריסודסטווא המה נשלחין ע"י סטריהאווייע, ומי ששולח את המכתב חותם בעצמו ששולח מכתב זה, א"כ זה הוי כמו בע"ד לפנינו וכה"ג א"צ קיום, כי משום תקנת עגונות הקילו כנ"ל, וגם הא הוי קיום בנ"ד מצד עדות הערכאות שחותמין שקיבלו קאנווערט כזה מהמושלים דבאלניצע, ולחתום שקר לא מרעי נפשייהו כמו שנתבאר כבר דזה מהני בעדות אשה ולכן יש להקל [לענין דינא בימים הקדמונים] בנ"ד אחר שיסיכמו עוד שני רבנים מובהקים להיתרא ובצירוף דעת מעכ"ת.

א"ד ידידים דו"ש יצחק אלחנן בהרב מוהרי"א זצ"ל חופ"ק נאוההרדק.

שו"ת עין יצחק חלק א - אבן העזר סימן יט

נשאלתי מרב גאון א' ע"ד עגונא אשר ע"א העיד בשם אנ"ת יהודי דאמר לו דנהרג במלחמה האנ"ת חבירו שהי' עומד אצלו במערכת המלחמה וגם באה ידיעה מן שרי הצבא להודיע לאשתו שנהרג בעלה במלחמה. ושקיל וטרי כת"ר והעלה דמותרת להנשא וביקש ממני לחוות דעתי בזה.

א. והנני להשיבו בקצרה כי דעתי מסכמת להקל בזה ע"פ מה שהעליתי בספרי באר יצחק ח' אה"ע סי' ה' דיש לסמוך על עדות ערכאות בהיתר עגונא מן כש"כ דע"א ע"ש. וחזינן דעדותם עדיפי מן ע"א עכ"פ וכמש"כ בספרי שם להוכיח כן. והנה בשני עדים מעידים דנהרג במלחמה קי"ל להקל וכמבואר בסי' י"ז סעי' נ'. וכן אם ע"א אומר בשם שני עדים הוי כאלו ה' בפנינו השני עדים ולא חיישינן לבדדמי וכמש"כ הב"ש בס"ק קנ"ג בשם המהר"ם והצ"צ סי' פ"ח. והטעם הוא דכיון דע"א נאמן בעגונא היכא דלא שייך בדדמי ע"כ לפי דבריו דמעיד דשמע כן מן שני עדים ונאמן ע"ז וכיון דבשני עדים לא שייך בדדמי ע"כ מהני עדות הע"א כן הוא קוטב דברי הצ"צ שם.

ב. וה"ה בנ"ד דכיון דיש לפנינו עדות ע"פ שרי הצבא דנהרג בעלה במלחמה ולא יכתבו שנהרג פלוני במלחמה רק לאחר החקירה היטב ע"ז משום דאם לא יעיינו היטב אז יכול להיות שלא נהרג רק נפל שדוד בידי האויב שכנגדם ואח"ז כשיהי' שלום ביניהם אז יחזרו כ"א את האנ"ת שנתפסו בידם ואז יודע שהוא חי ויותפסו בשקרנים כי הם כתבו שנהרג ויהי' להם לחרפה ובוז וכיוצא ע"כ בוודאי דייקו היטב אח"ז והוי כמו ראש ב"ד וסופר שלו דבגיטין (דף י"ט) וה"מ סי' מ"ה דסמכינן על הסופר דכיון דאית ל' אימתא נאמן. וה"ה הכא דהאנ"ת הממונים להשגיח ולהעיד מי הוא הנהרג בהמלחמה דיש להם אימתא דהמושלים הממונים ע"ז ונאמנים ולכה"פ דינם כמו ע"א וכמש"כ בספרי שם א"כ יש לפנינו שני עדים. היינו מה שמעיד הע"א ששמע מן אנ"ת א' שאמר שנהרג בעלה במלחמה שהי' עומד אצלו דזה נחשב עכ"פ לע"א וכעין דברי הב"ש בשם המהר"ם והצ"צ כנ"ל. וכן מה שמעידים בשם שרי הצבא הוי זה לכה"פ כמו ע"א. א"כ יש לנו דין שני עדים דקיי"ל דלא חיישינן בהו לבדדמי. וכפי הנראה מן מכתב כת"ר דמה דכתבו בשם שרי הצבא ה' הידיעה להם שלא מן פי האנ"ת שהעיד העד השני מפיו רק יש להם ממונים אחרים ע"ז ולכן יש לנו יסוד נכון להתירה מכבלי העיגון בעז"ה.

ג. וגם יש לנו לדון דשאני בנ"ד דהעד האנ"ת דהעיד הע"א מפיו ה' עומד בעצמו אצלו במערכת המלחמה כפי שאמר. דלא שייך בזה סברת התוס' ביבמות (דף קי"ד ע"ב) בד"ה זימנין דמחו ל' כו' דירא לעמוד עד שימות כו'. דהא בנ"ד ה' מוכרח האנ"ת לעמוד שם בקשרי המלחמה כידוע וכמש"כ במק"א להעיר בזה. ולכן לדינא הנני מסכים להיתירא וכדעת כת"ר ויושיב ב"ד של שלשה ויתירוה.

שו"ת עין יצחק חלק א - אבן העזר סימן לא

ב"ה יום ה' ט"ז טבת תרמ"ו קאוונא.

נשאלתי ע"ד עגונא א' מלונדון שזה כמה שנים שנאבד בעלה וכעת אחר שדרשה בבית הפאליציא דלונדון השיבו לה כי נמצא כתוב שם אשר זה ערך זמן רב שנמצא איש מת נטבע בהנהר הסמוך ללונדון ובתמונת הפאטאגרפיי שישנו שם כי מן חוקי המדינה דשם הוא כי יש שם ממונים מיוחדים מן הפאליציא לבקש ולחפש בהנהרות והימים אחר איזה נטבעים. והממונים מסרו מכבר לבית הפאליציא שמצאו מת נטבע בהנהר וכפי תמונת הפאטאגרפיי של הנטבע הזה וכבר קברוהו ומצאו אצלו טבעת וארנקי והמפתח. הכל כתוב שם ע"פ הגדת הממונים האינם יהודים שהגידו כן לפני ראשי הפאליציא. וגם מן חוקי המדינה דשם ליקח הפאטאגרפיי של כל הנטבעים הנמצאים דע"י זה יתודע למכיריו מי הוא. והאשה העגונא אומרת שהיא מכרת היטב בהתמונה שהוא בעלה שנאבד. וגם הראתה האשה שיש בידה פאטאגרפיי שנעשה בעודו בחיים ונראה שדומין. והפאטאגרפיי שלקחו במותו לקחו קודם קבורתו אחר ג' ימים שהוציאו את המת מן המים. והאשה אומרת שמכרת היטב את הטבעת והארנקי והמפתח שהוא מן ביתו המיוחד לשמירת ביתו והי' דרכו בעת שהלך מן ביתו ה' נועל את ביתו בהמפתח והניחו אצלו ובמקום שהלך ה' המפתח אצלו. וכת"ר האריך בדברים נכונים והעלה להיתירא וביקש ממני להזדקק ולחוות דעתי בזה.

א. תשובה בקצרה והוא כי במה שיש לעיין בנ"ד מה שהשיבו לה מן הפאליציא כן אחר שדרשה האשה מהם א"כ לא היו במסל"ת. ועכ"ז יש להקל ע"פ מה שהעליתי בספרי באר יצחק ח' אה"ע סי' ה' ענף ד' לבאר דסומכינן על דברי ערכאות משום דלא מרעי נפשיהו לחתום שיקרא כמבואר בגיטין (דף ט') דמוציאין ממון ע"י זה וכש"כ דסמכינן ע"ז בהיתר עגונא וכפי שהארכתי שם. וע"כ ה"ה בנ"ד שנמצא כתוב בהפאליציא תמונת הפאטאגרפיי של המת וגם מצאו אצלו הטבעת והארנקי והמפתח שהראו לה ודאי נאמנים הם ע"ז. והנה בספרי שם כתבתי דיש להוכיח מן גיטין (דף כ"ח) גבי שמע מן קונטרמסים פ' מת אין משיאין אשתו. דמוכה משם דאף ערכאות לא מהימנו בהיתר עגונא אם לא היו מסל"ת כדין. והטעם הוא לפי מש"כ הרא"ש בגיטין (דף י"א) בסוף הסוגיא דכל השטרות העולה כו' דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשיהו אבל לעדות בע"פ מרעי נפשיהו ע"ש. א"כ בנ"ד דעיקר מה דנכתב כן בהפאליציא הוא לפי הגדת המשמשין הממונים המחפשים על הנהרות והימים. א"כ יכול להיות שהגידו כן אז בשקר. אך כבר העליתי בספרי שם דכיון דהם ממונים ע"ז מן המושלים וזהו אומנות ע"כ הוי זה בכלל אומן לא מרעי נפשיי' וכמו שהוכחתי שם. ודוקא בהך דגיטין (דף כ"ח) הנ"ל דלא מהימן לומר פ' מת משום דאין זה אומנתו ואינו נוטל שכר

ע"ז. משא"כ בנ"ד דזהו אומנותו ונוטלין שכר על זה ואם יבורר איזה שקר בדבריהם יהוייבו עונש בדיניהם ע"כ לא חיישינן לאיזה שקר בזה. וגם העליתי בספרי שם ח' יו"ד ס' ה' ענף ד' דסמכינן על לא מרע אומנתו אף נגד חזקת איסור ע"ש.

ב. ובאמת אין אנו צריכין לכל זה. דהא בעת שהגידו אז האינם יהודים לפני שרי המושלים דמצאו איש מת כזה עם החפצים הללו היו אז במסיה לפי תומו ולא ע"פ שאלת האשה א"כ הא מסל"ת מהימן בעגונא. והמושלים נאמנים במה שכתבו כן ע"פ הגדת הממונים מהם ע"ז. ואף דשיטת הרמב"ם דמסל"ת מן כתב לא מהני כמבואר בס' י"ז סעי' י"א מ"מ הא נתבאר דעדות ערכאות בכתב מהני משום דלא מרעי נפשייהו לכתוב שקר כנ"ל וע"כ נאמנים הם בדבריהם על זה...

ד. ולענ"ד נראה יסוד להיתירא ע"פ תמונת הבילד מן נדה (דף כ' ע"ב) דתניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי. ואם דם זה טהור סמכינן על הדמיון שלה לטהרה לבעלה. וכן איבעי' להו התם כזה טיהר איש פלוני חכם מהו כו'... הרי דמצינו דהיכא דליכא לברורי והיכא דלא שייך להסברא דהא החכם עצמו מסופק דבזה נאמנת ואין מחזיקין אותה דטועה בדמיונות וכמש"כ הרשב"א והובא בבית יוסף ליו"ד ס' קפ"ח. והצמח צדק ס' פ"ו כתב להוכיח משם דהאשה נאמנת לעצמה וכן לחברתה להכיר בדמים לדמות זה לזה עכ"ל הצ"צ והובא בסדרי טהרה ס' קפ"ח בס"ק ג' שם ע"ש וקצתתי...

ז. ובקצרה דהא חזינן דסמכינן להקל אף במה שאין לפנינו כעת רק דאומרת דמעלה על זכרונה לדמות הך מראה הדם שמראתה כהיום לפנינו לאותו מראה הדם שעולה על זכרונה ונאמנת לטהרה לבעלה. ולא חיישינן דשמא נתהווה איזה טעות קצת בכח הדמיון של הרעיון שלה. ואף דהרבה חשו חז"ל במראות הדם בעניני הבקיאות של המראות וכמו שכתבתי. א"כ כש"כ דיש לנו לסמוך בהתרת עגונא על מה שאומרת האשה ובפרט בנ"ד דהרבה עדים מעידין אשר תמונת הפאטאגרפיי' הזאת דומה ממש לתמונת הפרצוף פנים וכו' של אותו האיש שאנו דנין עליו. דהא בטביעת עין של המת בהכרתו לא החמירו בכל הנך חששות דהחמירו במראות הדם. ואף בהכרתו בלילה וכיוצא סמכינן ג"כ בהכרתו בטב"ע וכמבואר ביבמות (דף קכ"ב) דמעידין לאור הנר ולאור הלבנה ובשו"ע ס' י"ז סעי' כ"ב. הרי דבטב"ע של פרצוף פניו לא חשו כמו דחשו במראות דמים. וגם הא בטב"ע שיש להאשה בפניו של בעלה הא הוי שבעתן העין ביותר מן מראה הדם נדה שאומרת כי נאבד ממנה. [ועיין בנו"ב בס"ק ח' אה"ע ס' ל"ט ובנו"ב במ"ת ס' ס"ב וקצתתי]. וע"כ היכא דמכירין היטב בטב"ע של תמונת הפאטאגרפיי' שנמצא אצל המת ואומרים כי ברור להם כי זהו ממש תמונת הבעל של האשה שאנו דנין עליו וכפי זכרונם היטב על רעיונם את תמונת הבעל שהכירו אותו היטב בעודו בחייו דיש לסמוך על יסוד דהיתירא דנא וע"פ הך דנדה דסמכו על כזה במראה דם של נדות כנ"ל כן יש לדון בזה.

ח. וביותר בנ"ד דיש ת"י האשה גם תמונת הפאטאגרפיי' שנעשה בחיי הבעל והאשה והעדים אומרים כי תמונת השני פאטאגרפוס דומין ממש להדדי בלי שום שינוי כלל. נראה דע"ז בוודאי יש לסמוך להיתירא כיון דהם שניהם לפנינו ודומין להדדי. וכמו דמצינו בכעין זה בח"מ בס"ט ס"ט ס"ק י"ב גבי קיום שטרות ע"י דמיון דמדמין אותן לשטרות המקוימין כבר דזהו קיום גמור ומהני אף במה דצריך קיום מן התורה ומוציאין ממון מהמוחזק על סמך הדמיון הזה. ועיין בקצה"ח ס' מ"ו ס"ק ח'. והעיקר כהש"ך ואין כאן מקומו. וכיון דמוציאין ממון עפ"ז מן המוחזק אף במה דבעינן קיום מן התורה מוכח דהך כח הדמיון עדיף מרובא דברובא אין מוציאין ממון כו'. ע"כ אין לנו להחמיר בכזה אף בחשש אשת איש. רק מה דמצינו דהחמירו חז"ל בפירוש שם וכמש"כ שם בספרי באר יצחק ח' אה"ע ס' י"ח ענף ח'. [ועי' בחולין (דף נו"ך/נ"ו)] בהא דמקיפין בבני מעים אך אין ראי' משם כלל וקצתתי] ולכן יש לנו על מה לסמוך להיתירא על מה שדומין התמונות להדדי. אך דא עקא בנ"ד דהא קיי"ל דאין מעידין עליו אלא עד ג' ימים ובנטבע במים בעינן שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים כמבואר ביבמות (דף קכ"א) ובאה"ע ס' י"ז סעי' כ"ו א"כ בנ"ד שקבלו את תמונת פניו ממנו זמן רב לאחר שהעלוהו מן המים א"כ הא בכה"ג קיי"ל דאין מעידין עליו א"כ הא נפל האי היתירא דנ"ד בבירא.

ט. ועכ"ז יש לנו לדון היתר ע"פ מה דקיי"ל לדינא דמה דהחמירו בהכרת המת לאחר ג' ימים וכן בנטבע דאשתהי דזהו רק מדרבנן וכמו דהביא בתשובת ר' עקיבא איגר זצ"ל בס' ק"ז בשם עצי ארזים דברי תשובת הר"ן עיי"ש. א"כ ממילא יש לנו יסוד להיתירא בנ"ד על מה דמצאו אצל הנפטר את הטבעת והארנקי והמפתח. ואף דחיישינן לשאלה לשיטת כמה פוסקים היינו בחשש דאורייתא אבל בדרבנן יש לנו לסמוך על הסוברים דס"ל דלא חיישינן לשאלה וכפי האיבעית אימא כליו בחיורוי וסומקי וכמבואר בתשובת האחרונים וכמש"כ במק"א מזה. ובפרט במפתח של ביתו דעיקר שמירת ביתו הוא ע"י הך המפתח וכמש"כ כת"ר דזה הוי מידי דלא שכיח לשאולי וכמש"כ בתשובת ב"ח הישינות ס' פ"ח וגם הא כתבו כמה פוסקים דאם הכירו כמה חפצים דבזה לא חיישינן לשאלה משום דזה הוי מידי דלא שכיח לשאולי. ומה שהחמיר הבית יוסף לחוש לשאלה אף במידי דלא שכיח לשאולי אי נימא סימנין דרבנן וכפי שהובא בב"ש ס' י"ז ס"ק ס"ט. לענ"ד אין לחוש לזה דהנה ראיתי בשיטה מקובצת לב"מ (דף כ"ז) דכתב בשם הרשב"א דאף למ"ד סימנים דרבנן מ"מ סמכינן על הכרת חפצים היכא דהוי מידי דלא שכיח לשאולי ע"ש. ולדברי הראשונים אנו שומעין.

י. ועוד יש לדון להיתירא דהנה הנו"ב בס"ק ס' ל"ב בד"ה עוד נ"ל דאפי' אם הי' בודאי אחר ג' ימים מצירוף ס"א או בצירוף הבגדים אפשר להתיר וראי' גדולה יש לי מן המשנה ביבמות (דף ק"ך) וכו'... ולפ"ז ה"ה בנ"ד דאף דהוי טב"ע גרוע בגוף המת עכ"ז ע"י צירוף הכרת החפצים שנמצאו אצלו דיש לסמוך ע"ז להיתירא. ובפרט בנ"ד דנמצאו הרבה חפצים דכתבו הפוסקים דזהו מידי דלא שכיח לשאולי. ואף דהטבעת שבנ"ד הוא בלא חותם דזה מקרי מידי דלא שכיח לשאולי וכמש"כ הנו"ב במ"ת ס' נ"א. וכן הא כתב הב"ח הישינות בס' פ"ח דמה דאמרו בהש"ס דהוי מידי דלא שכיח לשאולי דאפשר דבזה"ז נשתנה אורחיהו כו'. מ"מ הא בהמפתח שבנ"ד יש לסמוך על מה שכתב הב"ח שם דמפתח הוי מידי דלא שכיח לשאולי וכמש"כ לעיל. ועל כל אלו ביחד יש לסמוך ולהתירא מכבלי העיגון.... אך בנ"ד נתבאר ב"ה יסודות להיתירא בל"ז ויושיב כת"ר ב"ד שלשה ויתירוהו.

